

דודה ויקטוריה גלית דהן קרליבך

פעם אחת, לא מזמן, הייתה אישה אחת, שאלוהים חנן אותה, אם אפשר לקרוא לחיים חנינה, בארכה של עשרים שנה, לפחות. והייתה האישה זקנה מאוד. במשפחה הסתובבו שמועות על כך שעברה את התשעים. לוגאסי – גוזמן מהלך שעסק באותו הזמן בחישוב המצוות לפי קוד מסוים שהמציא – טען שעברה את המאה, אבל, כמו שאומרים, מי סופר. בשדרות המאובקת לא חסרו טיפוסים. דודה ויקטוריה הייתה אחת מהם. היו לה ידיים רזות מאוד שהסתיימו בציפורני טורף מעוקלות. אדם שרצה לאכול ובטעות התיישב מולה, היה יכול לרעוב עוד זמן, ובלבד שלא לראות את השפתיים שלה נצמדות זו לזו בצער ומפיקות קול נפיחה. בעצם, דודה ויקטוריה לא הייתה דודה של אף אחד. סבתא חסיבה טענה בטון שאריסטוקרטיה ורודנות נמהלו בו, שהיא הסתפחה למשפחה בתור של הסוכנות, וביצעה הישגים תמידית.

דודה ויקטוריה הייתה נמוכה מאוד – מטר שלוש ושניים, ופרט לשפתיים ולתעלולים, הכול היה בה מיניאטורי. מהרגע שנכנס מכשיר הטלפון לחייה התייעלו תעלוליה: היא הזמינה אינספור מגשים מ"סופסופ פיצה" לכל המשפחה, בדיוק לאחר ארוחה בשרית; היא שיגרה משלוחי פרחים יקרים ומכוערים לעבר לוגאסי, כביכול ממישהי בשם מדלן, שערורייה שבגללה נכלא האומלל שבועיים בביתו על ידי אשתו. ויקטוריה הייתה המבשר. קולו של מפעל הפיס. מחצית מתושבי שדרות היו שרויים בעילפון חושים בגלל הזכיות במיליונים שהורעפו עליהם. מאחר שדודה ויקטוריה לא נהגה לחסום את שיחותיה, נאלצה המשפחה להתמודד עם קללות, גידופים וקיפוח גבריה במפטיר, שבת אחר שבת.

הבית, מבנה ארוך שאליו יורדים במדרגות שבורות, חולק לאגפים. האגף של לוגאסי נמצא בחלק הדרומי של הבית, ולא לחינם הוא שנה את דודה ויקטוריה. בשעתו, צץ אצלו רעיון לשיווק ירקות קפואים שאותם יטרח לגדל קודם בחלקה מוצפת השמש שלצד חדרו. סבתא חסיבה ניסתה להסביר לו את משמעות העניין: לא הרחק משם השתכנה דודה ויקטוריה.

לוגאסי התעקש והיה על מה: תחת השמש עלו כפורחים כל השתילים ששתל. האפונה לבלבה, התפוח הסמיק, הפול התפלק על הגדר של השכנים. אבל תור הזהב הסתיים במהירות: דודה ויקטוריה אכלה כל חלקה טובה.

חנה הבכיינית, אשתו של לוגאסי, שבשל דמעותיה זכתה לכינוי "אישה דמיעה", החליטה לאחוז את גורלם בידיה והתקינה דחליל.

"מה יעזור דחליל", שאג הגוזמן, "היא", הורה במיאוס על ויקטוריה שלעסה גור בפני כבש צעיר מול אשתו המתייפחת, "לא מפחדת מאלוהים".

מיניאטורית ודקיקה עמדה ויקטוריה מול כל העולם האכזר. איש לא עמד בפניה, לפחות לא בפעם הראשונה. היא קנתה בהקפה טונות של פופקורן בדבש וחמאה אצל פרוספר, אחר כך עברה למכולת סיני. את החשבון שנשלח למשפחה חילקו בין כולם. כשעלו עליה, מצאה לה תעלולים אחרים. היא הייתה מתקשרת למאהביה שטרם ראו אותה, אך התרשמו עמוקות מהמבטא הפריזאי הקלוש שלה. כשהצליחו להגיע אל היעד סוף סוף, לאחר מבול הוראות הגעה סותרות, בהו השדרותם בדודה ויקטוריה, ונעלמו חיש.

כשגילו בני המשפחה מי עומד מאחורי התעלולים הללו, דודה ויקטוריה אפילו לא ניסתה להסוות את מעשיה, היא צחקה בקול, מחאה כפיים שנראו כטלפיים, ובאותו רגע נראתה כתרנגול הניצל משחיטה. אי אפשר היה להיפטר ממנה.

ויקטוריה הייתה אלופה במבטים מעוררי רחמים. כשהגיעה העובדת הסוציאלית כדי לבחון את התאמתה למשפחה, הייתה ויקטוריה אדיבה וחיונית מאוד: ביצעה את כל הפעולות הנדרשות מאדם בגילה, ואף למעלה מזה: גילתה חריצות מופלאה כששטפה את הבית וחתכה ירקות, פעולות שמעולם לפני כן לא נהגה לבצע. פעם הודיע לה לוגאסי שהיא צריכה לפנות את חדרה עבור בנו, שחזר מטיול ארוך בעולם.

שבוע שלם שרר שקט מופתי וחשוד בבית. כשפתח בנו של לוגאסי את החדר, התעלף. החדר היה מלא בעצמות עתיקות מכל הסוגים והמינים. חלקן תוארכו לתקופת בית שני.

גם ידה של המשטרה הייתה קצרה במיוחד מלהושיע.

"היא קטינה", הסבירו השוטרים כשהם מביטים בזעזוע בעצמות הפזורות בחדר.

"היא מעל שמונים!" תיקן לוגאסי.

"תראה אותה", כחכח אחד השוטרים במבט מצועף. "איך יצור כזה מסוגל לעולל דבר כזה? לא יכול להיות. מישו אחר עשה את זה, אולי נפתח בחקירה מקיפה." לוגאסי לא רצה חקירה מקיפה. כמו ילד טוב הוא הלך, פינה את הפסולת הארכיאולוגית ושטף עבורה את החדר. "בשביל מה אני צריך עניינים עם המשטרה," מלמל לעצמו.

ויקטוריה הרכיבה את ילדי המשפחה על כיסא גלגלים שקיבלה פעם מיד שרה ומאז לא הסכימה להחזיר. לפני כל ירידה שחררה בפנים תמימות את העוללים הרכים. מאות מטרים של גבס לבן הונחו על עשרות גפיים. את הכיסא סירס לוגאסי, תוך שהוא שולח מבטי שטנה יוקדים לעבר ויקטוריה, שלעסה באדישות חטיף אניס. היא הייתה סקרנית בכל הקשור לתופעות טבע: איך מים הופכים לגז, יחד עם הסיר, איך אפשר להתיר זהב (לצורך כך השתמשה בטבעות של סבתא חסיבה), ומה קורה לנרקומן בקריז כשגונבים לו מהמלאי.

ויקטוריה נהגה ללבוש חולצות טריקו שהגיעו עד לברכיה, וקשרה אותן בחגורת אבנט גדולה ומכוערת. על רגליה מתחה גרביים לא תואמים, ותמיד דידתה בנעליים של מישו אחר.

לחתונות סחבו אותה. מי העז להשאיר אותה לבד בבית? הבית היה מתמוטט, צחנה הייתה נפלטת ממנו. מנהרה הייתה נחצבת ממנו היישר לעזה, ולמחרת: ויקטוריה במרץ שופע תרה אחר התעלול הבא. נדמה היה שבגיל הזה, כשכולם מתים או לפחות שמים רגל אחת בקבר, ויקטוריה רק מתחילה לחיות – חיים מלאים ועשירים. כשדיברו על מוסד מתאים בשבילה – מוסד מבודד ללא קו טלפון וללא אמצעי גישה – שמטה את פיה בחיוך עצוב, עיגלה את עיניה והזילה דמעות רבות. אפילו לוגאסי חמל עליה לכמה רגעים.

רק לאדם אחד היה לה כבוד: למקסים, אבא שלי. המשפחה ידעה זאת, כמובן, ולמען לא יישחק יחס זה הקפידו להזמין אותו רק בשעות משבר בלתי נסבלות, כמו בחתונות, בהן קרעה ויקטוריה את הצ'קים או פתחה שולחנות בלי חשבון. באירוע "על האש" היה מקסים אורח הכבוד. קיבל ראשון מהבשר. ויתרו לו על הנפנוף. רק ראתה ויקטוריה את אבי, ושקט מופתי השתרר סביבה. לא קיפצה, לא דחפה ולא התקשרה. התכנסה לידו בתנועת כבש, ועיגלה את עיניה בפליאה רבה.

ניסו להיפטר מוויקטוריה גם בדרכי התורשה. התוכנית האהובה על סבתא חסיבה הייתה התוכנית לאיתור קרובים ששודרה ברשת ב' בכל שני. לוגאסי ניסה להסביר שמדובר בקרובים מהשואה, לא ממרוקו. וסבתא חסיבה הייתה נעלבת: "זאת נראית לך ממרוקו? אפילו סוכרת אין למדרובה." להיפטר ממנה לא יכלו, אבל כולם התפללו בדבקות למותה. בעליות לתורה, בשבתות וחגים, היו גברי המשפחה נושאים בליבם תפילה קצרה וממוקדת מאוד ומוציאים את ויקטוריה להורג.

שיתוק, דבר וכינים, קדחת והקבר השחור של היטלר היו חלק מהאיחולים. כאילו שמעה אותם, כשהגיע תור הנשים להשליך סוכריות על החתן, הייתה ויקטוריה מתעלה מעל כולם, ובכוונה גדולה מיירטת את כל בחורי המשפחה. או אז הביטו הנשים זו בזו, נאנחו ולחששו את התפילה הפרטית שלהן. אגב, בקשר לאלוהים, קשה לדעת במדויק היכן הוא היה בזמן התפילות. אם היה מדובר בתפילה אחת, נוח, אבל מספר התפילות המצטבר היה חמישים שנה לפחות כפול שלוש מאות ששים וחמש בשנה לא מעוברת. אלוהים כנראה השתעמם מהתפילות ונדמה היה שהוא וויקטוריה קשרו ברית חשאית, שכן בזה אחר זה מתו במשפחה: ניסו מסוכרת ויעקב מהתקף לב, שמואל משיבה טובה, רחל שושן מצרדת וזהרה מסרטן. אבל ויקטוריה – כנגד כל קללה רבתה ופרצה. היא זללה ריגלים וכלום, הלבלב והאינסולין שלה היו חברים טובים. מול השיתוק היא צעדה את כל שדרות ובריחת סידן לא היוותה בעיה: ויקטוריה הייתה קטנה כל כך שכל כמות של סידן הספיקה לעצמותיה.

איך אמשיך את הסיפור? האם אימת כל המשפחות יכולה לשמש עד גיל שש מאות בקומדיה טראגית?

אחרי עשרות שנים ומשהו, בהן הוציאה למשפחה את החשק לחיות, חלתה דודה ויקטוריה בקוקטייל מחלות משונה במיוחד.

וכאן, סוף סוף, נכנס לעלילה גוף ראשון. הנה אני, כלומר, סטלה מאריס, ולא הייתי טורחת לציין את שמי לולא היה כה דורש.

דוידה, אימי, נצר למשפחה מרובת בנות בעלות שמות של בנים בתוספת ה"א, החליטה לקרוא לי כך לאחר שהייתה לה התגלות בסטלה מאריס בחיפה. ההתגלות הייתה בדמותו של כומר, שהחזיר אותה לחיק יהדותה. שם, בחיקו, טעמה את היהדות מחדש, אז גם הכירה את אבא שלי, מקסים, שגייר את ההתגלות ומיקם אותה במערת אליהו.

דוידה עקרה משדרות לירושלים. המשפחה לא סולחת לה על כך עד עצם היום הזה. "ממילא בכל פסח אתם מקווים להיות בירושלים," הייתה מצטדקת ואז מנסה לומר שבעצם היא רצתה להתפתח ולצמוח. כולם הבינו את הסיבה האמיתית לעזיבתה: איך אפשר להתפתח כשוויקטוריה בסביבה?

אז התבקשתי לשמור על ויקטוריה. באיזו קלילות נאמר המשפט. האם מישוהו מבין את משמעות העניין? ויקטוריה, כמה שהייתה "שובבית" בנערותה, ככה הייתה רעה בזקנתה, וזקנתה מביישת את נעוריה – זה בלשון המעטה. רוב המידע שלי על ויקטוריה הצטבר בחופשים הגדולים, בהם ביליתי אצל חסיבה, ומסיפוריהן של חסיבה ודוידה. מקסים באצילותו לא הסכים להיכנס לפרטי הסיפור.

"מה יש להיכנס," התרגזה אמא, אבל אבא הסביר: "אנחנו לא יודעים מהיכן היא באה, ומה היא עברה." "אמרתי לכם," חגגה חסיבה, "היא אשכנזייה."

ובכן, יצאתי מירושלים בדרכי לשדרות. שדרות היא עיר מאובקת תמידית, ולא יזיק לה לשטוף את עצמה. כשאתה הולך ברחוב, תמיד כולם נראים לך מוכרים עד כדי חשד לקרבה משפחתית. בכל זאת, אף אחד לא יסתפח כמו ויקטוריה. ויקטוריה יש רק אחת, והיא מספיקה לכפר על כל האנושות.

הגעתי ללוגאסי ואישה דמיעה. לוגאסי בחן אותי בעין עקומה ומייד התלונן: "אנחנו מכינים לה אוכל והיא יורקת עליו כדי שלא נאכל ממנו."

"כאילו מי מעז לאכול," דמעה אשתו, "סט של צלחות אנחנו קונים לה כל שבוע."

אבל המשוגעת זורקת אותן ישר מהחלון.

"לגינה שלי," הדגיש לוגאסי.

למראה פניי נבהלו ומייד אמרו, "אבל את תסתדרי איתה, תני לנו רק כמה ימים להתאוורר, היא הרי לא תמות לעולם."

נפניתי לחדר האחורי. זקנה מגוידת וננסית יותר משזכרתי שכבה במיטה זערורית, בפנים אל הקיר.

אמרתי: "אני הבת של מקסים."

אוזניה של ויקטוריה נזקפו לשמע שמו של אבי.

המשכתי בצעקה, "באתי לשמור עלייך."

ויקטוריה אמרה, "שלוחים. כולכם שלוחים."

אני התעניינתי בנימוס: "מאיפה את?"

ויקטוריה התהרהרה מספר רגעים והחליטה: "מרקש, לא כמוהם מהגבעות. מהחלה, "ורקקה, "שלוחים."

אחרי מבט קצר וסוקר הודיעה לי: "שלוחית."

"הבנתי, אני שלוחית," נפניתי לתיק והוצאתי את העבודה שלי בנושא הסקרמנטים. דוידה לא אהבה את הרעיון: "כבר הייתי שם. למה את צריכה ללמוד את זה?" "להכין לך משהו לאכול?" שאלתי עכשיו. אבל ויקטוריה כבר עצמה את העיניים.

במשך שלושה ימים, בין סקרמנט לסקרמנט, קיימתי את המחויבות למשפחה שלי. במילים אחרות, שילמתי מס כדי שיעזבו אותי בשקט, וכדי שאם אתחתן יום אחד, אף קרוב לא ישכח לרשום לי צ'ק.

בשלושת הימים הללו תכננתי אינספור מיתות, פיגועים ומשפטי ראוות שאותם יסקרו בעיתונים, עם כותרות כמו: "לא שלטתי בעצמי" או "הבייביסיטר הרוצחת". ויקטוריה התעללה בי. הקיאה עליי. קרעה את הדפים של התזה שלי. גוועת הסתובבתי בבית. לא העזתי לנשום או לפתוח את המקרר.

בערב השלישי התעוררתי. ויקטוריה עמדה בפתח החדר ללא הבעת הזדוניות הרגילה שלה ושאלה, "שמעון בבית?" ניסיתי לגרש אותה אבל היא התיישבה על הספה ולכלכה על ויקטוריה, כלומר על עצמה, שהיא גנבה ממנה את שמעון. ואז היא הסתכלה עליי פתאום ושאלה למה אני עירומה. צריך להסביר: כשאני אומרת עליי, אני מתכוונת שהיא הביטה ישר לפני, וכשדודה ויקטוריה מביטה ישר היא רואה את הירכיים שלי.

הסברתי לה על החום ונחיצות הבגדים בעונה זו. אבל ויקטוריה גילתה פתאום את אלוהים. היא התחילה לבכות על הדור המשומד, לקחה תהילים וקראה אותם בפני שטנה.

מתישהו, בין ממעמקים לאשרי, נמאס לוויקטוריה להתפלל. היא הסתובבה והתעקשה לצאת לבקר את ויקטוריה. אחר כך היא קראה לאמא שלה, שלמזלנו לא נענתה.

היה ערב חם מאוד, לוגאסי ואישה דמיעה היו צריכים לחזור אבל הם התאדו. בכל זאת, אין לזלזל בחופשה בת שלושה ימים.

אמרתי לה: "דודה," בלי ויקטוריה, כי פחדתי שהיא שוב תתחיל להתווכח ותקלל את עצמה, "דודה, צריך לאכול." ואז היא אמרה: "אני כבר לא צריכה לאכול."

היא הוסיפה: "מה את חושבת, גם אותך תאכל התולעת."

אחר כך, לחרדתי, תפסה לי את היד, וברכות מפתיעה ליטפה אותה.

בערב ישבנו וקלעתי לה צמות, היה לה שיער לבן וארוך מאוד, והיא סיפרה לי שהייתה טובה מאוד בחשבון במרסיי.

שאלתי: "מרסיי? לא מרקש?"

ויקטוריה לא ענתה.

אחר כך: "שכון הדא?"

"הבת של מקסים."

"מקסים!" והיא ספקה כפיים.

באמצע הלילה ויקטוריה העירה אותי, ואמרה שהיא צריכה להיטהר. לאחר שחזרה על עצמה כמה פעמים, הבנתי ולקחתי אותה לשירותים. ירח חרמשי הציץ אל חלון השירותים. לאחר כמה דקות אמרה לי ללכת כי יש לה עוד הרבה. הלכתי לישון.

בבוקר הבחנתי שויקטוריה לא במיטה. אולי הלכה לחפש את עצמה. נכנסתי לשירותים.

מתוך האסלה הציצו גפיים אפורות.

כל כך נגעלתי שמייד רצתי לבית של לוגאסי ולמזלי הם היו.

אחר כך הייתה הלוויה, אבל מה, חצי מהאנשים שהתפללו ליום הזה, כבר לא היו בחיים.

הייתי הכוכבת של היום.

את ההספד נתנו לבחור צעיר מהחברה קדישא – אף אחד לא רצה להסתכן בכל כך הרבה שקרים, והבחור היה צעיר מכדי להכיר את ויקטוריה. הוא שיבח אותה, דיבר על מידותיה התרומיות, ועוד תכונות שהתאימו לקדוש מסאטמר. את ההספד כנראה העתיק מזקן אחר, כי פעם התבלבל ואמר, "צדיק ישר דרך," אבל אף אחד מאיתנו לא תיקן.

מאחור אישה דמיעה בכתה ללא הפסקה, אבל כולנו ידענו שזה בגלל בלוטות הדמעה המפותחות שלה. כשכיסו את ויקטוריה בנקישות קצובות לחש לי לוגאסי, "עכשיו אני בכלל לא מקנא במתים שלידה."

גלויי עיניים, בלי דמעות, עמדנו והסתכלנו בדודה ויקטוריה הולכת סוף סוף לישון.